

STANJE COVID-19

EKS IZVJEŠTAJ

LJUDSKA PRAVA I COVID-19

2. APRIL 2020.

LJUDSKA PRAVA I COVID-19

Sadržaj

UVOD.....	1
I. PODSJEĆANJE NA MEĐUNARODNE I EVROPSKE PORUKE O LJUDSKIM PRAVIMA I (COVID-19) KRIZI	4
UJEDINJENE NACIJE	4
MOR.....	6
VIJEĆE EVROPE.....	8
II. IPAK, DOSADAŠNJA ISKUSTVA NAM POKAZUJU MJEŠOVITU SLIKU, UKLJUČUJUĆI I NEKA ZABRINJAVAJUĆA NACIONALNA ISKUSTVA, ALI SINDIKATI SE BORE PROTIV TOGA!	11

Uvod

Zbog izbijanja pandemije Covid-19, poduzet je veliki niz mjera na nivou EU i na nacionalnom nivou u različitim oblastima zaštite javnog zdravlja, ekonomije, ali što je još važnije, radnika i njihovih prihoda. Izuzetne okolnosti zaista zahtijevaju izuzetne mjere.

Ali, prvi znaci ukazuju da neke vlade koriste krizu Covid-19, kao što je to bio slučaj i sa okvirom ekonomske krize iz 2008. godine da "privremeno" potkopaju i generalno zamagle ljudska prava, a naročito radnička i sindikalna prava. (vidjeti Poglavlje II).

Ovo je neprihvatljivo za EKS, a naročito je važno u vrijeme krize podržati ljudska prava, čak ih ojačati, naročito u odnosu na ranjive kategorije kao što su starije osobe, žene, mladi, osobe sa invaliditetom, migranti/izbjeglice, ali i u odnosu na sve radnike bez obzira na njihov status (tj. uključujući samozaposlene, nestandardne radnike, slobodnjake i povremeno zaposlene (gig) i radnike koji rade putem platformi). EKS stoga poziva da svaki odgovor međunarodnih, evropskih i nacionalnih nivoa i organa vlasti mora osigurati da poduzete, odnosno predviđene mjere ne krše standarde ljudskih prava, uključujući radničkih i sindikalnih prava.

Ovaj izvještaj nudi informacije o uticaju takvih mjera na ljudska prava, uključujući sindikalna i radnička prava tokom borbe protiv krize Covid-19. Naročito prati smjernice međunarodnih i evropskih tijela za zaštitu ljudskih prava (UN, MOR i Vijeće Evrope) za osiguranje zaštite naročitih prava (naročitih grupa) u vrijeme krize. Ovaj izvještaj takođe nudi pregled osnovnih principa, u skladu sa međunarodnom i evropskom sudskom praksom predmeta ljudskih prava, koji se moraju naglašavati i poštovati dok vlade razrađuju i usvajaju (hitne) mjere u okviru bilo koje krize, uključujući krize Covid-19. (vidjeti Poglavlje I)

Konačno, jasno je da je budnost ključna za EKS i sve njene članice, jer su prethodne hitne situacije (sjetite se šta se dešavalo, i šta se i sada dešava, pred početak

STANJE COVID-19 EKS IZVJEŠTAJ LJUDSKA PRAVA I COVID-19 2. APRIL 2020.

finansijske/ekonomske krize 2008.)¹. EKS neprestano dobija informacije o zabrinjavajućem razvoju događaja dok vlade koriste krizu Covid-19 kao alibi za usvajanje i provedbu (hitnih) mjera koje jasno potkopavaju građanska i politička prava, ali, još više prava radnika i sindikata. Vlade zaista uvode zakonodavne inicijative u pravcu smanjenja sindikalnih i radničkih prava, te njihove zaštite, naročito u vezi otpuštanja, radnog vremena, minimalnih plata, kolektivnih ugovora i socijalnog dijaloga. Akcije koje provode nacionalni sindikati uz podršku [EKS-a](#) zaustavile su ove napore, za sada, ali i dalje nismo sigurni da neće biti novih pokušaja.

Dodatne informacije se mogu naći na posebno otvorenim internet stranicama EKS-a na kojima se objavljuju izjave EKS-a, izjave evropskih socijalnih partnera, te najvažniji nacionalni bipartitni i tripartitni sporazumi o uticajima virusa korone, te zato pratite posebne dijelove na internet stranicama 'EKS praćenje situacije sa Covid-19' (uključujući različite napomene) i EKS 'Sindikati i virus korone'.

Ovi (i drugi) izvještaji, redovno ažurirani, su jedino mogući uz ogromnu podršku i koordinaciju svih EKS članica. Hvala Vam na Vašoj solidarnosti!

Jedno upozorenje, ovaj izvještaj obuhvata dinamičnu situaciju koja se mijenja iz trenutka u trenutak. Stoga ljubazno molimo sve članice da nam dostavljaju informacije o mjerama vezanim za COVID-19, koje su do sada poduzete u Vašim zemljama, tako da i mi možemo ažurirati ovaj izvještaj novim informacijama.

¹ Za više informacija, pogledati između ostalog ETUI Stanje reformi i ETUI publikacije o [ekonomskoj krizi generalno](#), [reformama radnog prava](#) i naročito o [uticaju Preporuka za pojedinačne države Evropskog semestra u oblasti socijalne politike](#).

STANJE COVID-19

EKS IZVJEŠTAJ

LJUDSKA PRAVA I COVID- 19

2. APRIL 2020.

Za EKS, ljudska prava, uključujući sindikalna i radnička prava, trebaju biti crvena linija koja se mora poštovati i promovirati u EU i Državama članicama, naročito u vrijeme ove krize sa Covid-19.

Pandemija COVID-19 mogla bi legitimno zahtijevati od Država članica da usvoje radikalne mjere usmjerene na zaštitu javnog zdravlja, ekonomije, radnih mjesta i prihoda. Ali, ove mjere mogu ograničiti individualna prava i slobode ugrađene u ustave Država članica i u međunarodne i evropske instrumente za ljudska prava, kao što su UN Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima i o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, MOR konvencije i Konvencija o ljudskim pravima Vijeća Evrope i Evropska socijalna povelja.

Princip

Svi odgovori na krizu moraju poštovati ljudska prava i osigurati poštivanje svih ljudskih prava i vladavine prava, uključujući poštivanje temeljnih principa i prava rada i međunarodnih standarda rada

Ali, EKS podsjeća da svako je strogo propisano svako odstupanje od ili ograničavanje ljudskih prava. Moraju poštovati samu suštinu demokratskih principa i vladavinu prava i mogu se odrediti pod veoma jasnim i strogim uslovima, i u ograničenim okolnostima.

Predstavnici na visokom nivou i tijela UN-a, MOR-a i Vijeća Evrope podsjećaju da se kriza Covid-19 ne bi smjela koristiti, čak ni privremeno, da se umanje ljudska i socijalna prava, a naročito sindikalna prava. Takve mjere rizikuju da idu protiv temeljnih prava EU i odredbi Ugovora.

STANJE COVID-19

EKS IZVJEŠTAJ

LJUDSKA PRAVA I COVID- 19

2. APRIL 2020.

Odstupanje od ili ograničavanje ljudskih prava je strogo propisano

Takvo odstupanje ili ograničavanje:

- *može se samo primijeniti u vrijeme rata ili druge hitne javne situacije koja prijeti životu nacije,*
- *mora biti usaglašeno sa obavezama države prema međunarodnom pravu,*
- *može se primijeniti samo u svrhu unapređenja općeg dobra u demokratskom društvu,*
- *mora u potpunosti poštovati demokratske principe i vladavinu prava,*
- *trebalo bi se usvojiti/provoditi samo kada je to potrebno,*
- *mora se provoditi bez diskriminacije,*
- *mora biti specifično usmjereno,*
- *mora biti proporcionalno procijenjenom riziku,*
- *mora biti privremeno i pod redovnim nadzorom/kontrolom,*
- *mora koristiti najmanje nametljiv pristup, i*
- *mora se razraditi i provoditi uz stalni i intenzivan dijalog sa najreprezentativnijim organizacijama radnika i poslodavaca!*

I. Podsjećanje na međunarodne i evropske poruke o ljudskim pravima i (Covid-19) krizi

Ujedinjene nacije

Prema riječima Visokog komesara UN-a za ljudska prava, Michelle Bachelet, ljudsko dostojanstvo i prava moraju imati prioritet i biti u centru svih naših odgovora na krizu Covid-19, a ne neka usputna misao. UN Smjernice o 'Covid-19 i ljudskim pravima' su kristalno jasne kada kažu da "poštivanje ljudskih prava širom spektra", uključujući ekonomskih i socijalnih prava, te građanskih i političkih prava, jeste temelj za uspjeh odgovora na problem javnog zdravlja", te da "iako međunarodno pravo dozvoljava hitne mjere u odgovoru na značajne prijetnje, mjere moraju biti proporcionalne procijenjenom riziku, potrebne i provedene bez diskriminacije. To znači postojanje specifične pažnje i dužine trajanja, te primjena najmanje nametljivog pristupa, u mjeri u kojoj je to moguće, za potrebe zaštite javnog zdravlja". Što se tiče proglašenja vanrednog stanja, ovlasti vanrednog stanja moraju se koristiti u legitimne svrhe javnog zdravlja, ne kao osnova da se učutka opozicija ili utiša djelovanje boraca za zaštitu ljudskih prava (a ovo naravno uključuje sindikate) ili novinare.

STANJE COVID-19 EKS IZVJEŠTAJ LJUDSKA PRAVA I COVID-19 2. APRIL 2020.

Ovaj poziv Visokog komesara je odjeknuo među 10 UN stručnjaka na visokom nivou (iz različitih oblasti) koji *'pozivaju Države da budu uporne u očuvanju pristupa zasnovanog na ljudskim pravima dok rješavaju pitanje ove pandemije, kako bi pomogli u izgradnji zdravih društava putem vladavine prava i zaštite ljudskih prava.'*

Međunarodni sporazum o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima jasno propisuje u članu 4. da *"(...) u pogledu uživanja ovih prava koje Država obezbeđuje prema ovom sporazumu, Država može ograničiti ta prava samo zakonom i to u onoj mjeri koja je u saglasnosti sa prirodom ovih prava i isključivo u svrhu unapređenja općeg blagostanja u demokratskom društvu."*

Na primjer, u Općem komentaru na član 7. o 'pravu na pravedne i povoljne uslove rada' (uključujući, između ostalog, pravo na pravednu (minimalnu) platu, zdravlje i sigurne uslove rada, Komitet o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, jasno kaže da:

52. Države članice bi se trebale suzdržavati od poduzimanja bilo kojih namjernih regresivnih mjera bez pažljivog razmatranja i opravdanja. Kada Država članica nastoji uvesti regresivne mjere, na primjer, u odgovoru na ekonomsku krizu, mora pokazati da su te mjere privremene, potrebne i nediskriminatorne, te da najmanje poštuju osnovne obaveze. Država članica nikada ne može opravdati regresivne mjere u odnosu na aspekte prava na pravedne i povoljne uslove rada koje su predmet trenutnih ili osnovnih obaveza. Države članice koje se suočavaju značajnim poteškoćama za progresivno ostvarenje tog prava zbog nedostaka nacionalnih resursa imaju obavezu da traže međunarodnu saradnju i pomoć.

Osnovne obaveze iz prethodnog stava u oblasti pravednih i povoljnih uslova sadrže sljedeće:

C. Osnovne obaveze

65. Države članice imaju osnovnu obavezu da osiguraju zadovoljenje, najmanje, minimalnih osnovnih nivoa prava na pravedne i povoljne uslove rada. Specifično, ovo zahtijeva od Država članica da:

(a) Garantiraju putem zakona uživanje prava bez diskriminacije bilo koje vrste, kao što su rasa, boja, spol, jezik, religija, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, imovina, rođenje, invalidnost, dob, seksualna orijentacija, rodni identitet, interseksualni status, zdravlje, državljanstvo ili neki drugi status;

(b) Uvedu sveobuhvatni sistem usmjeren na borbu protiv rodne diskriminacije na radu, uključujući u vezi isplate naknada;

(c) Utvrde u zakonima i u konsultaciji sa radnicima i poslodavcima, njihovim predstavničkim organizacijama i drugim relevantnim partnerima, minimalne plate koje su nediskriminatorne i od kojih se ne može odstupati, utvrđene na način da su u obzir uzele relevantne ekonomske faktore i indeksirane prema troškovima života, kako bi mogle osigurati dostojanstven život radnika i njihovih porodica;

(d) Usvoje i provedu u djelo sveobuhvatnu nacionalnu politiku o zaštiti sigurnosti i zdravlja na radu;

(e) Definišu i zabrane uznemiravanje, uključujući seksualno uznemiravanje, na radu putem zakona, osiguraju odgovarajuće procedure i mehanizme za žalbe, te propišu krivične sankcije za seksualno uznemiravanje;

(f) Moraju uvesti i provoditi minimalne standarde u vezi odmora, slobodnog vremena, razumnog ograničenja radnog vremena, plaćenog odmora i praznika. [Dodan naglasak]

STANJE COVID-19 EKS IZVJEŠTAJ LJUDSKA PRAVA I COVID-19 2. APRIL 2020.

MOR

Nadzorna tijela MOR-a su se više puta morali proglasiti nadležnim za primjenu standarda u situaciji krize.

Komiteo za slobodu udruživanja (KSU), tripartitno tijelo sa zadatkom ispitivanja žalbi u kojima se tvrdi da je došlo do kršenja principa slobode udruživanja, ima veliku bazu odluka o potrebi usaglašavanja programa strukturalnih usaglašavanja, naročito u vezi poštivanja struktura kolektivnog pregovaranja i postignutih sporazuma. Za KSU, temeljni princip zahtijeva da bilo koja restriktivna mjera u vrijeme krize, “treba biti donesena kao izuzetna mjera, te samo u mjeri u kojoj je potrebna, bez produžavanja razumnog perioda trajanja, te mora biti praćena odgovarajućim mjerama zaštite životnog standarda radnika”. Komiteo takođe podsjeća da mjere donesene s ciljem suočavanja sa izuzetnim okolnostima trebaju biti privremene po svojoj prirodi, te da u obzir moraju uzeti teške negativne posljedice na uslove rada, zapošljavanja, a naročito na ranjive kategorije radnika. Takođe je naglašena važnost, u kontekstu ekonomske krize, “očuvanja stalnog i intenzivnog dijaloga sa najreprezentativnijim organizacijama radnika i poslodavaca” naročito u procesu usvajanja zakona, koji mogu uticati na radnička prava, uključujući i onih koji za cilj imaju ublažavanje težine krizne situacije. (MOR, KSU Pregled odluka, 2018, stav 1434., 1437., 1456., 1461., 1463. i 1546.).

Takođe, **Komiteo eksperata o primjeni konvencija i preporuka (CEACR)** usvojio je izjavu u kontekstu tadašnje globalne finansijske krize u kojoj je naglasio važnost uloge međunarodnih standarda rada tokom krize, te je naglasio da se kriza ne smije koristiti kao izgovor za umanjivanje standarda. Nadalje, dao je opću napomenu o primjeni MOR specijalnih standarda obezbjeđenja u kojem je naglasio potrebu izbjegavanja rizika od socijalne regresije. CEACR je takođe naglasio da u takvim nezabilježenim okolnostima, vlade moraju upravljati vrtoglavih nivoima budžetskih deficita na takav način da ne ugrožavaju socijalne garancije stanovništva, te da mjere koje poduzimaju vlade s ciljem spašavanja privatnih pružalaca usluga ne smiju ići na teret rezanja resursa dostupnih za sisteme javne socijalne zaštite (MOR, 2009., stav 68. ff.).

Treba takođe podsjetiti da je MOR tokom 2009. s ciljem oporavka od krize usvojio Globalni dogovor o radnim mjestima, u kojem predlaže balansirani i integrisani niz mjera koje zemlje mogu usvojiti, kako u sferi ekonomije tako i u sferi socijalne zaštite, kako bi riješili krizu, od kojih su mnoge još uvijek ili će biti još relevantnije za borbu protiv (posljedica) krize Covid-19.

Što se tiče krize Covid-19, naročito se moraju uzeti u obzir sljedeće novije MOR smjernice i dokumenti:

- U izvještaju od 23. marta o “MOR standardima i Covid-19 (virus korone)”, MOR je na jednom mjestu naveo odredbe međunarodnih standarda rada, koje su relevantne za širenje pandemije COVID19 u vezi sigurnosti i zdravlja, ugovora o radu, zaštite specifičnih kategorija radnika (uključujući medicinskih sestara/tehničara, radnika u domaćinstvu, radnika migranata, moreplovaca ili ribara, za koje znamo da su ugroženi u postojećem kontekstu), nediskriminacije i jednakosti, socijalne zaštite ili zaštite zapošljavanja i naravno sindikalnih prava uključujući kolektivnog pregovaranja. Ključna poruka je da svi odgovori na krizu moraju osigurati poštivanje svih ljudskih prava i vladavine prava, uključujući poštivanje temeljnih principa i prava na radu i

STANJE COVID-19 EKS IZVJEŠTAJ LJUDSKA PRAVA I COVID-19 2. APRIL 2020.

međunarodnih standarda rada. Posebno su podsjetili na nedavno usvojenu Preporuku o zapošljavanju i dostojanstvenom radu i otpornosti iz 2017. (br. 205) koja navodi strateški pristup odgovoru na krizu, uključujući usvajanje višestrukog pristupa u fazama kojim će se provoditi usaglašene i sveobuhvatne strategije s ciljem olakšavanja oporavka i jačanja otpornosti (u različitim oblastima, poput zapošljavanja/stvaranja prihoda, socijalne zaštite, zakona o radu, institucija tržišta rada, socijalnog dijaloga, uključujući izgradnje kapaciteta i posebnih grupa poput izbjeglica i radnika migranata).

- Zajednička izjava Službenika specijalnog tripartitnog komiteta za Konvenciju o radu pomoraca (KRP, 2006.), koja zastupa **pomorce**, vlasnike brodova i vlade, poziva Države članice MOR-a (uključujući Države koje osiguravaju rad i luke i zastave državnih organa) da se prema pomorcima odnose kao prema 'ključnim radnicima' i da ih izuzmu od ograničenja na putovanja tokom pandemije COVID-19" i "da urade sve što mogu da omoguće dostavu neophodnih medicinskih roba, goriva, vode, rezervnih dijelova i usluga do brodova".
- MOR i UNICEF su 30. marta, uz pomoć UN Žena, formuliраli neke smjernice kojim pozivaju poslodavce (organizacije) da uzmu u obzir uticaj svojih odluka na **porodice radnika**. Ovaj poziv se takođe veže za potrebu da se unapređena socijalna zaštita stavi na vrh prioriteta, kadgod i gdje je to moguće, te da se osigura dodatna podrška, naročito onima sa malim prihodima.

Slijede preliminarnе smjernice za poslodavce, zajedno sa primjerima:

- Pratite dobre prakse dok provodite politike zasnovane na socijalnom dijalogu, nacionalnim zakonima o radu i međunarodnim standardima rada. Osigurajte da su mjere podrške na radnom mjestu dostupne svima, bez diskriminacije, te da radnici znaju, razumiju, te da ih mogu koristiti bez nelagode,
 - Pratite i slijedite savjet državnih organa, od lokalnog do državnog nivoa, te upoznajte zaposlene sa svim informacijama,
 - Borite se protiv diskriminacije i društvene stigme na radnom mjestu tako što ćete osigurati mjere podrške za sve, bez diskriminacije, uz uspostavljanje mehanizama za sigurno prijavljivanje slučajeva uz garancije anonimnosti i organiziranja obuke za sve,
 - Organizirajte uslove rada koji su povoljni za potrebe porodica, u skladu sa, između ostalog, MOR Konvencijom broj 156 o Odgovornostima radnika sa porodicom (1981.), tako što ćete osigurati povoljne uslove rada i, ako to nije moguće, druge oblike podrške zaposlenim roditeljima, poput pomoći za brigu o djeci,
 - Spriječite i rješavajte probleme rizika jačanjem mjera za zaštitu zdravlja i sigurnosti na radu, uključujući davanjem smjernica i organiziranjem obuke o zaštiti i sigurnosti na radu i higijenskim uslovima, pozivajući radnike da traže odgovarajuću ljekarsku njegu, te bolju podršku radnicima da se izbore sa stresom,
 - Podržite vladine mjere socijalne zaštite u skladu sa MOR Preporukom br. 202 o osnovama socijalne zaštite. Ovo može obuhvatiti i subvencije za radnike da dobiju pristup zdravstvenom osiguranju, osiguranju od nezaposlenosti i

STANJE COVID-19 EKS IZVJEŠTAJ LJUDSKA PRAVA I COVID-19 2. APRIL 2020.

spriječenosti za rad zbog invaliditeta, porodiljskoj zaštiti, i treba se proširiti na radnike u neformalnoj ekonomiji.

- Takođe trebate koristiti MOR i SZO zajednički priručnik o Zaštiti zdravlja i sigurnosti na radu u vrijeme vanredne situacije sa javnim zdravljem: Priručnik za zaštitu zdravstvenih i radnika na liniji odbrane kako bi osigurali punu zaštitu radnika koji sada, na prvoj liniji odbrane, spašavaju živote. Priručnik takođe ima za cilj da pomogne organizacijama da se bolje pripreme i odgovore na izbijanje zaraznih bolesti i drugih vanrednih situacija u javnom zdravlju.

Ali, i **socijalni partneri u okviru MOR-a** su već reagirali. U [zajedničkoj izjavi](#), **MKS i MOP** pozivaju na hitno djelovanje u, između ostalog, sljedećim ključnim oblastima:

- Osigurati kontinuitet poslovanja, sigurnost prihoda i solidarnost kako bi se spriječilo širenje pandemije i sačuvali životi i sredstva za život, te izgradile otporne ekonomije i društva.
- Važna uloga koju imaju socijalni dijalog i socijalni partneri u kontroli virusa na radnom mjestu i šire, ali i za sprečavanje kratkoročnog i srednjoročnog masovnog gubitka radnih mjesta.
- Osigurati koordinaciju i dosljednost politika, a u isto vrijeme razmišljati o potrebi zaštite zaposlenosti i prihoda putem jačanja mjera socijalne zaštite, kako tokom rješavanja problema pandemije, tako i prilikom određivanja ekonomskih i uslova zapošljavanja potrebnih za oporavak.
- Osigurati snažne i funkcionalne zdravstvene sisteme, a vlade pozvati da u te svrhe iskoriste sva raspoloživa sredstva.

Isto tako, **MOR Biro za radničke aktivnosti (ACTRAV)** pripremio je napomenu [“COVID-19: koja je uloga radničkih organizacija?”](#) naglašavajući važnost MOR Preporuke br. 205 o zapošljavanju i dostojanstvenom radu za mir i otpornost (R205) (vidjeti gore) kao učinkovitim instrumentu za vlade, organizacije poslodavaca i radnika za rješavanje pandemije virusa korone (COVID-19).

Vijeće Evrope

Dunja Mijatović, Komesar Vijeća Evrope za ljudska prava pozvala je 26. marta na “poštivanje ljudskih prava i da budemo jedinstveni u borbi protiv pandemije virusa korone.” Iako uvažavajući da “je neophodno odgovoriti na nezabilježan izazov sa kojim se suočavamo. U isto vrijeme, jasno je da se uživanje ljudskih prava našlo na udaru pandemije i mjera donesenih u vezi borbe protiv pandemije. Pravo na zdravlje, širi okvir ekonomskih i socijalnih prava, te građanskih i političkih sloboda, veoma se relevantni u sadašnjem kontekstu. Ključno je stoga da organi vlasti poduzmu mjere koje neće rezultirati diskriminacijom i koje moraju biti proporcionalne cilju koji se želi ostvariti.”

Kada govorimo naročito o Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima, ona dozvoljava ‘vladama Država članica, u izuzetnim okolnostima, mogućnost odstupanja, na privremenoj i ograničenoj osnovi, te pod nadzorom, od obaveza osiguranja određenih prava i sloboda iz Konvencije. Na korištenje ove odredbe se primjenjuju sljedeći procesni i materijalni uslovi (član 15. EKLJP koji propisuje odstupanje u vrijeme vanredne situacije):

STANJE COVID-19 EKS IZVJEŠTAJ LJUDSKA PRAVA I COVID-19 2. APRIL 2020.

- pravo na odstupanje od obaveza se može iskoristiti samo u slučaju rata ili druge javne opasnosti koja prijete opstanku nacije.
- Država može poduzeti mjere koje odstupaju od njenih obaveza iz Konvencije samo u mjeri koju zahtijeva hitnost situacije.
- odstupanje ne smije biti u neskladu s njenim drugim obavezama prema međunarodnom pravu.
- Određena konvencijska prava ne dozvoljavaju odstupanja: član 15., stav 2 stoga zabranjuje odstupanje u vezi poštivanja prava na život, osim u kontekstu zakonitih ratnih postupaka, zabrane mučenja i nečovječnog i ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, zabrane ropstva ili ropske zavisnosti, te pravila “nema kazne izvan zakona”; slično, ne može biti odstupanja od člana 1. Protokola broj 6 (ukidanje smrtne kazne u vrijeme mira) uz Konvenciju, člana 1. Protokola broj 13 (ukidanje smrtne kazne u svim okolnostima) uz Konvenciju i člana 4. (pravo da se ne bude suđen ili kažnjen dva puta po istom predmetu) Protokola broj 7. uz Konvenciju;
- na kraju, na procesnom nivou, Država koja koristi pravo odstupanja mora u potpunosti obavijestiti o tome Generalnog sekretara Vijeća Evrope.²

Što se tiče **Evropske socijalne povelje (ESP)**, član 30. i 31. (te slično Član G ESP (revidirane) iz 1996. propisuju između ostalog sljedeće:

Član 30. – Odstupanja u vrijeme rata ili javne opasnosti

- 1) u vrijeme rata ili druge javne opasnosti koja prijete opstanku nacije, svaka Ugovorna stranka može poduzeti mjere kojima odstupa od svojih obaveza, iz ove Povelje, u mjeri koju zahtijeva hitnost situacije, pod uslovom da te mjere nisu u neskladu sa njenim drugim obavezama prema međunarodnom pravu. (...)

Član 31. – Ograničenja

- 1) Prava i principi propisani u Dijelu I, kada se učinkovito provedu u djelo, i njihova učinkovita provedba, propisana u Dijelu II, ne smiju biti predmet ograničenja ili sužavanja koja nisu tačno navedena u tim dijelovima, izuzev onih propisanih zakonom i koji su potrebni u demokratskom društvu u svrhu zaštite prava i sloboda drugih ili zaštite javnog interesa, nacionalne sigurnosti, javnog zdravlja ili morala.
- 2) Ograničenja dozvoljena ovom Poveljom u vezi prava i obaveza ne smiju se koristiti u druge svrhe izuzev one zbog kojih se propisana.

I Predsjednik Evropskog komiteta za socijalna prava (EKSP), glavnog nadzornog tijela Evropske socijalne povelje, bio je jasan kada je u martu donio svoje Zaključke za 2019. (u odnosu na prava garantirana ESP mladim, porodicama i radnicima migrantima) da “je kriza COVID-19 brutalan podsjetnik važnosti trajnog napretka u uživanju socijalnih prava. Ključno je da se Evropska socijalna povelja, takođe poznata kao Socijalni Ustav Evrope, treba koristiti za oblikovanje i analizu odluka donesenih tokom krize COVID-19. Povelja služi kao

² Za više detalja, pogledajte Smjernice za član 15. ESLJP ‘[Odstupanje u vanrednim situacijama](#)’ (za verziju na francuskom, otvorite [ovdje](#)).

STANJE COVID-19 EKS IZVJEŠTAJ LJUDSKA PRAVA I COVID-19 2. APRIL 2020.

ključni instrument država koje moraju osigurati da njihovi odgovori na pandemiju Covid-19 poštuju ljudska prava – kratkoročno i dugoročno.”

Moglo bi biti više nego odgovarajuće da se u ovom kontekstu podsjetimo na (opću) sudsku praksu EKSP u vezi mjera (štednje) koje su donesene nakon ekonomske krize 2008.

I u okviru izvještavanja i procedura kolektivnih žalbi, EKSP je izrazio svoje stav u vezi zaštite socijalnih prava u vrijeme ekonomske krize. U općem uvodu Zaključaka za 2009.³, EKSP kaže da je provedba socijalnih prava garantiranih u Povelji stekla veliku važnost u kontekstu globalne ekonomske krize:

“Teška finansijska i ekonomska kriza koja je izbila 2008. i 2009. godine već je imala teške implikacije na socijalna prava, naročito one u vezi tematske grupe odredbi ‘Zdravlje, socijalna sigurnost i zaštita’ [...]. Sve veći nivoi nezaposlenosti predstavljaju izazov za socijalnu sigurnost i sisteme socijalne pomoći, kako se povećava broj korisnika a [...] prihodi padaju. [K]omitet podsjeća da su, prema Povelji, Države potpisnice pristale da će koristiti sva raspoloživa sredstva u svrhu kreiranja uslova za, između ostalog, učinkovito uživanje prava na zdravlje, prava na socijalnu sigurnost, prava na socijalnu i ljekarsku pomoć, te prava na naknade od službe za socijalni rad. Na osnovu ovoga, Komitet smatra da ekonomska kriza ne bi trebala imati za posljedicu smanjenje zaštite prava iz Povelje. Stoga, vlade imaju obavezu da poduzmu sve potrebne mjere kako bi osigurale da su učinkovito zaštićena sva prava iz Povelje u vrijeme kada korisnici najviše trebaju zaštitu.”

U svojoj odluci o osnovanosti grčke kolektivne žalbe o “štednji”, broj 111/2014, the EKSP⁴ navodi između ostalog:

83. Komitet podsjeća da član 31. zaista nudi mogućnost Državama da ograniče prava iz Povelje. Zbog težine posljedica ograničenja ovih prava, naročito u vezi najugroženijih članova društva, član 31. propisuje specifične preduslove za primjenu tih ograničenja. Nadalje, kao izuzetak samo u ekstremnim okolnostima, ograničenja iz člana 31, moraju se tumačiti veoma usko. Restriktivne mjere moraju biti jasno zasnovane u zakonu, tj. domaći zakonodavac ih mora dogovoriti, a mjere moraju ostvarivati jedan od legitimnih ciljeva iz člana 31., stav 1. Osim toga, restriktivne mjere moraju biti “neophodne u demokratskom društvu”, moraju biti usvojene samo u okviru odgovora na “hitne socijalne potrebe” (Zaključci XIII-1, Nizozemska, član 6., stav 4., takođe vidjeti Evropska konfederacija policije (EuroCOP) v. Irske, Žalba br. 83/2012, odluka o osnovanosti od 2. decembra 2013., stav 207.

85. Dok je, u demokratskom društvu, princip da zakonodavac legitimizira i definira javni interes uspostavom pravednog balansa između potreba svih članova društva, te dok iz ugla Povelje ima mogućnost slobodne procjene da to učini, to ne znači da zakonodavac ne podliježe ograničenjima prilikom donošenja odluka. Prema međunarodnom javnom pravu, Države koje su ratificirale ugovore o ljudskim pravima, kao što je Povelja iz 1961. godine moraju poštovati obaveze iz Povelje, uključujući i kada definiraju javni interes. Preciznije, ne može se odstupati od obaveza bez osiguranja potrebnih garancija nivoa zaštite, koji su adekvatni za ostvarenje

³ Zaključci za 2009.: Opći uvod, <http://hudoc.esc.coe.int/eng>.

⁴ [EKSP Odluka o osnovanosti, Opća konfederacija radnika Grčke \(GSEE\) v. Grčke, Žalba br. 111/2014](#), donesena 23. marta 2017.

STANJE COVID-19 EKS IZVJEŠTAJ LJUDSKA PRAVA I COVID- 19 2. APRIL 2020.

osnovnih socijalnih potreba. Stoga je obaveza nacionalnog zakonodavca da napravi balans između potreba javnog interesa, uz imperativ da adekvatno zaštiti socijalna prava.

87. Ipak, Komitet smatra da se Države ne mogu lišavati svojih obaveza, prebacivanjem svojih ovlasti na vanjske institucije da definiraju šta je u javnom interesu (vidjeti *mutatis mutandis* IKA-ETAM v. Grčke, Žalba br. 76/2012, op.cit., stav 50-52.). Transpozicijom restriktivnih mjera u nacionalno pravo, pravni akti moraju osigurati proporcionalnost između ciljeva koji se žele ostvariti i njihovih negativnih posljedica na uživanje socijalnih prava. S tim u vezi, čak i u izuzetnim okolnostima usvojene restriktivne mjere moraju biti odgovarajuće za postizanje cilja koji se želi ostvariti, ne mogu izlaziti izvan okvira onoga što je potrebno za ostvarenje tih ciljeva, te se mogu primijeniti samo u svrhu zbog koje se usvojene i moraju održati nivo zaštite, koja je potrebna.

Takođe se trebamo podsjetiti na posebnu napomenu Specijalnog predstavnika Generalnog sekretara za migracije i izbjeglice Vijeća Evrope, pripremljenu u saradnji sa EU Agencijom za temeljna prava (FRA) o mjerama zaštite glavnih temeljnih prava izbjeglica, tražilaca azila i migranata na vanjskim granicama Država članica, a koje imaju za cilj podršku Državama članicama EU i Vijeća Evrope da izvrše svoje obaveze prilikom poduzimanja zaštitnih mjera, uključujući da stave pod kontrolu širenje Covid-19 virusa, te odgovore na pitanja vezana za javni red i mir, javno zdravlje ili druge izazove po nacionalnu sigurnost.

II. Ipak, dosadašnja iskustva nam pokazuju mješovitu sliku, uključujući i neka zabrinjavajuća nacionalna iskustva, ali sindikati se bore protiv toga!

EKS je dobio obavještenje da je na žalost u nekoliko država bilo pokušaja da se ljudska prava, naročito radnička i sindikalna prava gurnu u stranu pod izgovorom uvođenja hitnih mjera na pandemiju Covid-19, te na osnovu očuvanja i ponovnog pokretanja ekonomske aktivnosti. Ali, te mjere će takođe povećati i nejednakosti, a teret pandemije prebaciti na radnike, uključujući najugroženije kategorije, te one koji već sada rade u nesigurnim uslovima, ali i građane generalno.

Vlade zaista pokreću zakonodavne inicijative usmjerene na smanjenje sindikalnih i radničkih prava i zaštite, naročito u vezi sa otpuštanjem, radnim vremenom, minimalnim platama, kolektivnim ugovorima i socijalnim dijalogom. Akcije nacionalnih sindikata uz podršku EKS-a su zaustavile ove pokušaje, za sada, ali još uvijek nismo sigurni da neće biti novih. Iz tog razloga se [EKS](#) obratio 30. marta svim EU institucijama, tražeći između ostalog da:

- se Države članice suzdrže od bilo koje inicijative usmjerene na smanjenje plata, prava i zaštite radnika, ili urušavanja socijalnog dijaloga.
- Države članice hitno donesu mjere vezane za skraćeno radno vrijeme i dogovor o naknadama, koje će se odnositi na sve kategorije radnika, uključujući i nestandardne/samozaposlene/na nesigurnim radnim mjestima/neprijavljene radnike – te na sva preduzeća, svih veličina i u svim sektorima.

STANJE COVID-19 EKS IZVJEŠTAJ LJUDSKA PRAVA I COVID-19 2. APRIL 2020.

- Države članice osiguraju pristup naknadama za nezaposlene bez uslovljavanja ili perioda čekanja, produže period plaćenog bolovanja, prošire zaštitu na sve radnike i povećaju nivo naknade za prihode.
- Evropska komisija hitno uspostavi Evropski plan za reosiguranje od nezaposlenosti (SURE) kojim bi se interveniralo ne samo kao podrška sistemima nezaposlenosti, već naročito dogovorima o kraćem radnom vremenu i naknadama za prihode, koji bi omogućili uvođenje takvih mjera, te da one budu operativne i dostupne u svim državama članicama.
- Evropsko vijeće, Eurogrupa i Evropska komisija osiguraju da takav evropski plan ima dovoljnu finansijsku podršku, putem uspostave instrumenta za zajednički dug.
- ECB, sve EU i nacionalne finansijske institucije, Evropska komisija i Države članice da propišu jasne uslove za sve tipove finansiranja preduzeća, bankarskog i finansijskog sektora i usluga od općeg interesa: nema otpuštanja radnika, nema smanjenja plata i prava, nema raspodjele dividendi korisnicima javnog finansiranja.

Neki primjeri u **oblasti radničkih i sindikalnih prava**:

- **Hrvatska:** Ministarstvo rada i penzionog sistema Hrvatske je sredinom marta, bez obavještanja, da ne pominjemo konsultacija sa sindikatima, radilo na nacrtu Zakona o uređivanju radnih odnosa u okolnostima epidemije COVID-19, kojim bi se uvele neke značajne promjene temeljnih socijalnih prava, koje su trenutno sastavni dio Zakona o radu Hrvatske.

Zakon bi “**privremeno**” između ostalog:

- Omogućio poslodavcima da smanje plate na osnovu podzakonskih akata preduzeća do nivoa minimalne plate, i ukinu radnička prava na jednokratnu materijalnu pomoć, s tim da bi ovo praktično značilo ukidanje kolektivnih ugovora, što bi omogućilo poslodavcima da jednostrano ukinu određene naknade /materijalna prava iz kolektivnih ugovora,
- Privremeno suspendirao određene odredbe iz Zakona o radu tako što bi se omogućilo različito reguliranje prava na naknadu plate u slučaju prekida rada zbog epidemije COVID-19, tj. smanjenje iznosa naknade,
- Omogućio poslodavcima da jednostrano skrate radno vrijeme (a time smanje i plate) jednostavnim dodavanjem aneksa u njihove ugovore o radu,
- Omogućio poslodavcima da organiziraju godišnji odmor bez prethodne najave u trajanju od 15 dana, a obaveza periodičnih ljezerskih pregleda radnika koji rade u specifičnim uslovima rada bi takođe bila ukinuta,
- Omogućio poslodavcima da jednostrano odluče da organiziraju rad na dislociranom mjestu; i ne bi bilo sankcija za poslodavce koji su već organizirali rad od kuće, ali nisu osigurali zaštitu sigurnosti i zdravlja na radu,
- I na kraju, zakon bi ukinuo obavezu poslodavca da izvrši konsultacije sa radničkim vijećima prije donošenja takvih odluka.

STANJE COVID-19 EKS IZVJEŠTAJ LJUDSKA PRAVA I COVID-19 2. APRIL 2020.

Nakon brze i snažne reakcije članica EKS-a, SSSH i NHS, te uz punu podršku EKS-a (takođe i EPSU-a i MKS-a), vlada Hrvatske je ipak najavila odustajanje od ovih planova reformi.

- **Francuska:** Vlada Francuske je donijela niz uredbi kojima je dozvolila odstupanje od zakona o radu za sektore hrane, energije, transporta i logistike za (još nije određeno) vrijeme hitne situacije kako bi produžila radno vrijeme sa 48 sati/sedmično na 60 sati/sedmično, čime je smanjeno vrijeme odmora na 9 umjesto 11 sati, te suspendirala odmor nedeljom, tako da preduzeća mogu raditi sedam dana u sedmici, te je jednostrano izmjenila odredbu o 'RTT' (skraćivanje radnog vremena). Odstupanje od maksimalnog radnog vremena i odmora u ovoj mjeri predstavlja jasno kršenje MOR konvencija i Evropske socijalne povelje, te ugrožava zdravlje i sigurnost radnika, što je naročito problematično u ovoj krizi. Osim toga, ove mjere nisu donesene zajedno sa dodatnim mjerama kojima bi se osnažila sigurnost na radu, bilo to u obliku dodatne sanitarne opreme ili mjera obezbjeđenja. Ovo je naročito tačno kada se radi o logistici i transportu, sektorima koji su naročito pogođeni lošim uslovima rada i radnim okruženjem. Transportni radnici dramatično trpe posljedice ove krize, jer vozači kamiona npr. nemaju mogućnost da se odmore ili čak da jedu tokom svog rada, zbog zatvaranja većine stanica na autoputevima koje pružaju usluge.
- **Mađarska:** Osim zakona koji je po hitnom postupku usvojen 10. marta 2020. s ciljem fleksibilizacije zakona o radu tokom krize pandemije, Mađarska je takođe 11. marta proglasila vanredno stanje s ciljem borbe protiv Covid-19. Četiri mađarske konfederacije sindikata (LIGA, MASZSZ, SZEZ i ÉSZT) su 21. marta izdale saopćenje za javnost o ovim vladinim mjerama, denesenim tokom proglašenog vanrednog stanja. Iako su sindikati pozdravili neke od navedenih mjera donesenih u svrhu očuvanja radnih mjesta, oni ipak izražavaju zabrinutost jer izmjene Zakona o radu neravnomjerano ugrožavaju zaposlene. Nova mjera koja propisuje da "Zaposleni i poslodavac mogu posebnim ugovorom odstupiti od odredbi iz Zakona o radu" u osnovi ukida cijeli Zakon o radu i nezavisne kolektivne ugovore. Za sindikate je takođe neprihvatljivo da je vlada donijela jednostrano takve odluke o radu bez konsultacija sa socijalnim partnerima.

Parlament Mađarske je napravio naredni korak 30. marta kada je dao saglasnost za zakon koji premijeru Orbanu osigurava mogućnost da produži vanredno stanje na naodređeno vrijeme, a da prije toga ne mora tražiti saglasnost Parlamenta, te da suspendira, donošenjem posebnih uredbi, određene zakone i da donese izuzetne mjere u svrhu garancije "javnog zdravlja, sigurnosti građana i ekonomije". Takođe su predviđene zatvorske kazne za širenje "lažnih vijesti" o virusu i vladinim mjerama. Ovaj novi demarš vlade Mađarske je već snažno osudila generalni sekretar Vijeća

STANJE COVID-19 EKS IZVJEŠTAJ LJUDSKA PRAVA I COVID-19 2. APRIL 2020.

Evrope, Marija Pejčinović Burić, podsjećajući da “vanredno stanje na neodređeno vrijeme i bez kontrole ne može garantirati poštivanje osnovnih principa demokratije, te da hitne mjere koje ograničavaju temeljna ljudska prava moraju biti strogo proporcionalne prijetnji protiv koje se treba boriti.” EKS je takođe izrazio svoju zabrinutost i o ovakom razvoju situacije obavijestio i premijera Orbana i (predsjednika) Evropske komisije naglašavajući da ovakav razvoj situacije naročito ugrožava položaj Mađarske u vezi njenog poštivanja i posvećenosti vrijednostima EU i sekundarnim zakonima (zapošljavanje) EU, te nekim MOR konvencijama i Evropskoj socijalnoj povelji Vijeća Evrope. EKS je takođe pozvao Komisiju da se u svom Obavještenju osvrne na reakciju [Evropskog parlamentarnog komiteta o građanskim slobodama, pravosuđu i unutrašnjim poslovima](#) od 24. marta kojom pozivaju Komisiju da “procijeni da li je [tada prijedlog] zakon usaglašen sa vrijednostima ugrađenim u član 2. Ugovora o Evropskoj uniji, te da podsjeti Države članice na njihovu odgovornost prema poštivanju i zaštiti ovih zajedničkih vrijednosti”.

- **Litvanija:** Naše članice EKS-a iz Litvanije, LPSS (LDS) "Solidarumas" i LPSK, obavijestile su EKS krajem marta o neprihvatljivim prijedlozima koji su nedavno na tripartitnom vijeću predložile organizacije poslodavaca o tome kako provoditi Zakon o radu tokom perioda karantina, čime bi se između ostalog značajno povećalo radno vrijeme, te omogućilo otpuštanje radnika bez isplate otpremnina.

Prijedlog poslodavaca za izmjene odredbi iz Zakona o radu u trajanju od 6 mjeseci, uključilo bi između ostalog:

- suspenziju zapljene od radnika koji kasne sa plaćanjima, dok bi na snazi ostale samo odredbe o plaćanju zatezних kamata (član 147.);
- uvođenje principa da bi svi zaposleni, bez obzira na radni staž, bili obaviješteni o prekidu ugovora o radu svega 14 dana prije otpuštanja (član 57.);
- odricanje od otpremine u iznosu 2 plate u slučaju otpuštanja radnika (član 57.). alternativna sugestija s tim u vezi je glasila: ostaviti ove odredbu na snazi, ali u tom slučaju, sve otpremine se trebaju finansirati iz 'Fonda za dugoročne pogodnosti za rad' (lt. Ilgalaikio darbo išmoky fondas) ili iz drugih finansijskih sredstava koje osigurava država;
- omogućiti pravo poslodavcima da jednostrano promijene radno mjesto svojim uposlencima (plate ostaju na istom nivou). Organizacije poslodavaca kažu da bi im ova izmjena omogućila da odrede alternativne zadatke umjesto da najave prekid rada (član 45.);
- omogućiti da radni dan traje do 12 sati (sporazum o dodatnom vremenu ili redovno prekovremeno nisu uključeni) a radna sedmica da se produži na 48 sati u prosjeku;

STANJE COVID-19 EKS IZVJEŠTAJ LJUDSKA PRAVA I COVID-19 2. APRIL 2020.

- smanjiti trenutna ograničenja za potpisivanje ugovora o radu na neodređeno;
 - odrediti da novo skraćeno radno vrijeme može trajati 6 mjeseci (uz neke izuzetke);
 - omogućiti poslodavcima da naredbe svojim zaposlenim da idu na godišnji odmor (nije potrebna njihova saglasnost); ovi zaposleni bi o tome bili obaviješteni svega 3 dana prije toga;
 - suspendirati obavezu poslodavaca da isplate otpremninu, ako zaposleni da otkaz tokom perioda prekida rada (član 56.). Alternativna sugestija je bila: ostaviti ovu odrebu na snazi, ali u tom slučaju naknada bi se trebala financirati iz 'Fonda za dugoročne pogodnosti za rad' ili iz drugih finansijskih sredstava koje osigurava država;
 - produžiti period isplate otpuštenih radnika za 30 dana (član 146.).
- **Poljska:** Poljski Parlament 'Sejm' je 31. marta izglasao zakon koji ozbiljno ograničava nezavisnost socijalnih partnera, te čak omogućava premijeru da otpusti članove Vijeća za socijalni dijalog; EKS članica iz Poljske smatra da je ovo mogućnost da se ukine socijalni dijalog u Poljskoj.
 - **Portugal:** U portugalskoj objavi vanrednog stanja, kojeg je proglasio predsjednik Portugala, a koju potvrđuje vlada Socijalističke partije donošenjem Uredbe sa zakonskom snagom, predviđa se ograničenje temeljnih prava radnika. Nove mjere omogućavaju vladi premijera da ograniči kretanje ljudi, privremeno suspendira pravo na štrajk u vitalnim sektorima – kao što su jedinice zdravstvene njege, civilna zaštita, sigurnost i odbrana, te u 'ekonomskim sektorima koji su vitalni za proizvodnju i dostavu esencijalnih roba i usluga stanovništvu' – te zabranjuje proteste i društvene i religijske skupove. Trajanje Hitne uredbe je produženo 3. aprila za dodatnih 15 dana i sada sadrži još dva dodatna elementa: suspenzija prava na štrajk za sve vitalne javne službe i suspenzija prava na učešće u izradi novog zakona o radu (ugrađenog u Ustavu za sindikate i u Zakonu o radu za sindikate i organizacije poslodavaca), u mjeri u kojoj to pravo može odložiti stupanje na snagu hitnih zakonskih mjera donesenih u svrhe propisane ovom Uredbom. Ovaj zakon također omogućava prisilnu mobilizaciju radnika u javnom sektoru, naročito u zdravstvenom sektoru, kako bi se osnažila podrška u nekim sektorima. Takođe, na snazi je zabrana prekida ugovora o radu za zdravstvene radnike u nacionalnoj zdravstvenoj službi.⁵ Organizacija UGT-P

⁵ Slobodan prevod: *Nadležni javni organ može odrediti da se svaki zaposleni u javnom ili privatnom sektoru ili društvenom sektoru, bez obzira na tip ugovora o radu, mora staviti na raspolaganje službi, te ako je potrebno, početi obavljati zadatke na različitim mjestima, u različitim pravnim licima, te u uslovima i prema radnom vremenu koji se razlikuje od uslova iz važećeg ugovora o radu, odnosno, u slučaju radnika u zdravstvenom sektoru, zaštiti i civilnoj zaštiti, sigurnosti i odbrani, te drugim aktivnostima potrebnim za liječenje pacijenata, podršku ugroženom stanovništvu, starijim osobama, osobama sa invaliditetom, djeci i mladim izloženim riziku, u objektima kolektivnog stanovanja, domovima ili na ulici, prevenciju i borbu protiv širenja epidemije, proizvodnju, distribuciju i dopremanje esencijalnih roba i usluga, funkcioniranje vitalnih sektora ekonomije, kritičnih mreža i*

STANJE COVID-19 EKS IZVJEŠTAJ LJUDSKA PRAVA I COVID- 19 2. APRIL 2020.

je javno izrazila svoju zabrinutost zbog suspendiranja prava na učestvovanje u izradi zakona o radu kako bi se spriječila zloupotreba i da se ne uruši mogućnost sindikata da utiče (prije i nakon) na nove zakone, koji se neprestano usvajaju. Ipak, tijelo za socijalni dijalog u praksi funkcionira, i postoji neformalna komunikacija sa vladom, te smo uvjereni da čak i ako se suspendiraju neki formalni oblici, naš glas se ipak čuje. Takođe, kada govorimo o ograničavanju prava na štrajk, to u praksi neće mnogo izmijeniti ono što već postoji, tako da se do sada nisu pojavili novi problemi jer sindikati u ovim sektorima, imajući na umu trenutnu situaciju, nisu ni pokrenuli bilo kakav štrajk, dok je štrajk radnika u javnom sektoru najavljen za 20. mart otkazan. Ali, EKS portugalske članice, CGTP-IN i UGT, obavijestile su nas da će budno pratiti kako se ove mjere provode u praksi jer je to izuzetno bitno u ovoj situaciji.

Osim toga, povećavaju se ograničenja **građanskih i političkih** temeljnih prava i sloboda širom Evrope. Zabrana okupljanja, potrebna dozvola za kretanje, ograničeno kretanje pojedinaca, upotreba dronova za praćenje prekršilaca mjera, prikupljanje podataka o geolokaciji, a sve pod nadzorom hitnih zakona, itd. Proglašenje stanja vanredne zdravstvene situacije u nekoliko Država članica jasno ukazuje na ozbiljno testiranje ovih temeljnih sloboda i prava, koji su u središtu naših demokratija.

- **Belgija:** Manjinska vlada, mada uz podršku ogromne većine opozicije, može upravljati hitnim zakonima, bez propisanog uključivanja saveznog Parlamenta. Koriste se dronovi (npr. u Briselu) za otkrivanje mogućih prekršilaca mjera izolacije, a operateri mobilne telefonije prate mobilne telefone kako bi obavijestili javne organe o gustoći saobraćaja i kretanju osoba.
- **Italija:** Telefonski operateri prate mobilne telefone (npr. u Milanu) kako bi obavijestili javne organe o gustoći saobraćaja i kretanju osoba.

U nekim državama ipak, nakon snažnih reakcija i intervencija parlamentaraca i sindikata, moglo bi se desiti da hitni zakoni/mjere neće imati tako pogubne posljedice na poštivanje ljudskih prava:

- **Bugarska:** Predsjednik Roumen Radev (socijalista) uložio je veto na dio projekta, kojeg je usvojila konzervativna većina u Parlamentu, usvojenog u dijelu proglašenja vanrednog stanja, čime je zaustavljen prijedlog za pooštavanje sankcija za "širenje lažnih informacija", kojim se predlagala zatvorska kazna od tri godine, a što je u konačnici moglo rezultirati samocenzurom stručnjaka, novinara, a i samih građana.

infrastrukture, te održavanje javnog reda i mira i demokratske vladavine prava, mogućnost prekida industrijskih odnosa ili kumuliranih funkcija između javnog i privatnog sektora može se ograničiti.

Režim privremenog smanjenja uobičajenog perioda rada ili suspenzija ugovora o radu može se proširiti i pojednostaviti. Pravo radničkih komisija, sindikata i udruženja poslodavaca da učestvuju u izradi zakona o radu se obustavlja, u mjeri u kojoj to uživanje prava može odložiti stupanje na snagu hitnih zakonskih mjera donesenih u svrhe propisane ovom Uredbom. Pravo na štrajk se suspendira iz istog razloga da se ne ugrozi funkcioniranje kritične infrastukture ili rad jedinica koje osiguravaju esencijalne zdravstvene i javne usluge, uključujući i ekonomskih sektora koji su vitalni za proizvodnju i dopremanje roba.

STANJE COVID-19 EKS IZVJEŠTAJ LJUDSKA PRAVA I COVID- 19 2. APRIL 2020.

- **Danska:** Korekcije su bile takođe potrebne u dijelu gdje je hitni zakon propisao ovlaštenje policiji da uđe u domove građana, za koje se sumnja da su zaraženi, bez odobrenja sudije. Ovaj stav je izbrisan. Zakon ipak omogućava da se osigura njega, i pod pritiskom, osobama koje su zaražene virusom, a po potrebi da se izvrši vakcinacija cjelokupnog stanovništva. Dana 24. marta, Direkcija za sigurnost pacijenata, koja je pozivala građane da ukažu na sumnjivo ponašanje zaraženih osoba, odustala je od ove mjere nakon što je pretrpila velike kritike.
- **Norveška:** Dok je početni nacrt predviđao da vlada dobije pune ovlasti, u zakon, usvojen 21. marta, ugrađen je niz mjera zaštite poput toga da zakon ostaje na snazi mjesec dana, uz mogućnost produženja važenja. Sudski nadzor nad primjenom je ojačan; a još važnije, potrebna je samo trećina članova Parlamenta da se suprotstavi inicijativi vlade da se stavi van snage.